

זוכר, כיצד הגענו מכפר סבא לתל-אביב ומשם לירושלים; התחנה מרכזית במתכונתה הנוכחית לא הייתה קימת עוד ותחנות ההסעה של אגד היו מפוזרות בכל העיר. אפשר היה לרדת לקליה באוטובוס מירושלים, אך עבור הפועלים של חברת האשלג, הקשר היה באמצעות משאיות החברה, שחנו ליד משרדי החברה, לא רחוק ממלון המלך דוד. המשאיות היו פתוחות עם מעקה נמוך מצינורות ברזל. גם אז אסרו חוקי התעבורה הובלת אנשים במשאיות, אך המשטרה הבריטית בדרך כלל לא ניסתה לאכוף חוקים אלו והעלימה עין.

במבט מרהיב עין מהר הצופים משתרע ים המלח למרגלות הרי ירושלים, כאילו בהישג יד, וידוע הסיפור על הקצין הבריטי הצעיר, שהתכוון, מצויד בבגד ים ומגבת, לרדת לים המלח להתרחץ, 10 דקות הליכה לפי אומדנו. המרחק הוא כ-40 ק"מ עם הפרש גובה של 1200 מ'. לנהגי המשאיות לא היה אכפת כלל, אם הסיעו מאחור משא או אנשים, ובכלל, קיבוצניקים היו עבורם זבל. הם ירדו לקליה בכביש הצר והעקלקל בפחות מ-40 דקות, ואנו אוחזים במעקה כדי שלא נעוף מהמשאית בסיבובים החדים, בפה פעור, כשלחץ הפרש הגובה ההולך וגובר מאיים לפוצץ את האוזניים.

בית הערבה נמצאה קילומטרים ספורים צפונה ממפעל האשלג. המקום היה בתחילת פיתוחו. מבני אבן אחדים, עם 'גג טרופי', היו כבר קיימים וכמו-כן מספר צריפים, סוכות פח וצריף גדול כחדר אוכל ומטבח. והרבה אהלים. מייסדי בית הערבה היו ילידי הארץ, חברי מחנות העולים והנוער העובד. הצטרף אליהם גרעין עליית נוער גרמני, חניכי אשדות-יעקב, וכן מספר חברים בודדים מארבע כנפות הארץ, ביניהם שני 'יקים' מגבעת ברנר ש'הוגלו' לבית הערבה ע"י מוסדות הקבוץ המאוחד - מסיבות פוליטיות. לאחר קום המדינה נהגה המשטרה להגלות יסודות לא רצויים מהעולם התחתון לאילת, מאחר והקשר בין אילת והצפון היה רופף. מחשבה דומה כנראה הנחתה את הוגה הרעיון כשגירשו את שני החבריה מגבעת-ברנר - בעוון הקמת תא קומוניסטי.

עמדת הקבוץ לקומוניסטים הייתה אמביוולנטית, לפחות עד לכניסת רוסיה למלחמה לצד בנות הברית. קשה היה לתנועה הקיבוצית להשלים עם העובדה, שהאידיאולוגיה הסובייטית דחתה את רעיון הקבוץ ביחד עם הרעיון הציוני. מנהיגי התנועה ראו בזה 'אי הבנה זמנית'. ההתנגדות לפעילות הקומוניסטית המפלגתית בתוך הקבוצים נבעה, אפוא, מסיבות פנים-ארציות: המפלגה הקומוניסטית הפלשטינאית שללה את הקבוץ כרעיון; מצד מנהיגי הישוב דחו מראש את הקומוניסטים כשותף אפשרי בקואליציה פוליטית עתידית. לערבים עדיין לא היה חלק בסוגיה זו; עבורם רוסיה והקומוניזם היו מוקצים מחמת מיאוס.

כחברה בית הערבה הייתה דומה יותר לחבורת שמיניסטים בטיולם השנתי מאשר לגרעין, שזה עתה עלה על הקרקע. לא לקחו את החיים ואת סביבתם ברצינות רבה מידי. בערבים יכלו לשבת שעות בצוותא בשירה. ענפי משק כלשהם טרם היו קיימים. היו ערוגות קטנות ניסיוניות, בהן החלו לגדל, ניסיונית, ירקות ומספוא בהצלחה רבה, כאשר קודם לכן שטפו את הקרקע בכמויות גדולות של מים שפירים, שנשאבו מהירדן. רוב פרנסתם הייתה במפעל חברת האשלג בקליה הסמוכה. העובדים הקבועים עבדו בבית החרושת, שם הופק האשלג מהמלח שנכרה מבריכות הייבוש (של מי הים). מפעל הברוס, בניהולו של כגימאי היקה, היה בראשיתו; בקבוקי הברוס הראשונים נשלחו במשאיות ענק, דרך המדבר לבצרה. העבודה השנייה הייתה פריקת המלח מסירות גדולות (מעונות) שהגיעו מסדום, שם היו רוב בריכות הייבוש. אך בית החורשת להפקת האשלג נמצא בצפון. פריקת המלח מהסירות הייתה עבודה קבלנית, שבזמנים כתיקונם התבצעה ע"י חורנים, ערבים יוצאי חצר-מות, חסרי כל ובתחתית סולם החברה הערבית, שבאו לארץ ישראל הרחוקה לנסות את מזלם - בכל עבודה ובכל מחיר. הקבוץ רצה 'לכבוש' עבודה זו, במחיר הפחות מ-50% מגובה השכר הארצי המקובל. וכאן אנחנו נכנסנו לתמונה, כי בית הערבה עצמה לא הייתה מסוגלת לספק את כוח העבודה הדרוש כדי לעמוד בהסכם עם המפעל. לכל פריקה היו נחוצים 10-12 איש, שהריקו סירה, עם אתים, במשך שעות מספר, במחיר קבלני שנקבע מראש. מנוף הוריד מיכל למילוי אל תוך הסירה, ואז העבירו ליד הרציף לפריקה לתוך קרוניות. מאחר ולא היה קיים לוח זמנים של הגעת הסירות מסדום, קבוצת הפריקה הייתה צריכה להיות מוכנה על פי הודעה טלפונית בכל שעה,